

Rejser

I Bodrum i **Tyrkiet** kan du se på antikke ruiner og moderne luksusvillaer eller danse på et flydende diskotek.

Side 4

På **Færøerne** trækker kreative kokke og råvarer fra havet foodies til fra hele verden.

Side 10

Interview med den norske forfatter **Erika Fatland** om en rejse i 14 lande med grænse til Rusland.

Side 14

Byen der hylder frisind

Berlin holder liv i en gammel tradition om, at der skal være højt til loftet og plads til hedonisme. Side 6

TAG EN SLAPPER FRA HVERDAGEN ...

EN UGE UDEN PLIGTER?

REJS I JUNI FRA 999,-

SPIES

Bestil ferien på spies.dk
eller 70 10 42 00

Leben und leben lassen

Efter Murens fald blev Berlin håbet for en generation af unge, der revitaliserede nogle af 68'ernes frihedsidealer. I dag er Tysklands genforenede hovedstad blevet voksen, men stærke kræfter holder fortsat liv i frisind og hedonisme.

TOM NØRGAARD | rejseredaktionen@jp.dk

Da jeg havde været i Berlin de første 20 gange, holdt jeg op med at tælle. Jeg tog gerne bussen, ofte improviseret og uden returbillet. Det var den slags friheder, man kunne tillade sig at tage som studerende i midten af 1990'erne. I hvert fald på humaniora. Rejsen var altid uspektakulær, færgemaden stabilt middelmådig, og som et fast tilbagevendende ritual delte den notorisk halvgnavne buschauffør kuponer ud til todfri shopping i supermarkedet, inden vi gik om bord.

En sommer besluttede jeg mig for at blive længere, og via lokale venners hjælp fandt jeg sammen med min kæreste en højloftet toværseles lejlighed på Kollwitzstrasse i Prenzlauerberg. Udlejeren, som hed Heike, lod nogle sort-hvide nøgenbilleder af sig selv ligge fremme på stuebordet som en påmindelse om, hvem der boede der. Hun tog omkring 250 D-mark om måneden, eller hvad der svarede til i underkanten af 1.000 kr. At tjene noget særligt på boligudlejning var ikke på mode.

Hen over murene på kvarterets flotte 1900-tals bygninger, der var flankeret af platantræer, stod med snerrende graffiti den anarkistiske tænker Joseph-Pierre Proudhons berømte kampråb *Eigentum ist Diebstahl* – ejendom er tyveri. Mere end 50.000 lejligheder stod tomme, kun i lille skala var unge amerikanere og andre fra Europa begyndt at interessere sig for Tysklands genforenede hovedstad. Forbundsdagen havde endnu ikke flyttet teltpælene fra Bonn, og i baggårde og kælderlokaler kunne entreprenante unge ugenet åbne gallerier og caféer på tvivlsomme lejeaftaler. På interimistiske loppemarkeder blev der solgt russiske Lomo-kameraer og rariteter fra DDR. Store techno- og fetishfester var på det kulturelle plan med til at bygge bro på tværs af byen mellem øst og vest.

Jeg havde ikke travlt med at komme hjem.

Det var en følelse af frisind og den fremherskende atmosfære af, at alt var muligt, der også i de følgende år fik mig til at besøge byen et utal af gange. Mange andre blev på samme vis lokket hertil. Og med spredningen af internettet blev der sat turbo på processen.

Der blev ved med at stå *Eigentum ist Diebstahl* på murene, og den daværende borgmester Klaus Wowereit kaldte i et berømt tv-interview Berlin for »arm, aber sexy« – fattig, men sexet. I aviserne – også dem i Danmark – havde man imidlertid fået øje på alle tiders investeringsidé: fast ejendom i Berlin. Da jeg i begyndelsen af 00'erne igen flyttede til byen, denne gang for at arbejde, var der allerede kommet mærkbart flere turister og tilflyttere fra Skandinavien og andre dele af verden. D-mark blev vekslet til euro, flere og flere lejeboliger blev til ejerlejligheder, og caféerne kom i stigende grad til at minde om caféer i alle mulige andre storbyer, hvor specialkaffe og avocado-madder er en fast del af menuen.

På et tidspunkt kunne jeg mærke, at jeg selv skulle have en lille pause fra byen, men Berlin som turistdestination voksede. Langsomt dukkede en ny type graffiti op med *statements*, der i simple, umisforståelige vendinger frabad sig flere

turister, men der blev bare ved med at komme flere. Og til trods for at byen på mange måder forandrede sig radikalt, kom næsten alle som én jeg kender, fra gymnasieelev til pensionist, tilbage fra Berlin med indtrykket af at have besøgt en afslappet storby, hvor man kunne være den, man havde lyst til at være, og gøre næsten, som man ville.

Hedonisternes by

Da jeg var i Berlin igen for nylig, kom jeg til at tænke lidt mere over, hvad det er, der gør Berlin til noget særligt, hvad det er, der fortsat gør byen interessant. Jeg blev godt hjulpet på vej af at indlogere mig på det nye Hotel Provocateur, der ligger i en ældre, statelig beboelsesejendom i gåafstand af Kurfürstendamm.

Badet i rødt lys med plysmøbler, tunge velourgardiner og sort-hvide erotiske motiver på væggene træder jeg fra den temmelig anonyme gade direkte ind i et veritabelt *boudoir*-univers. Der er lagt Playboy-magasiner frem på værelset, som om det ikke rigtig kan være anderledes, og ved et tryk på en særlig *provocateur*-knap bliver lyset langsomt dæmpet, forførerisk musik strømmer ud i rummet, og en videoprojektion på væggen går straks i gang med at understøtte den altovervejende erotiske atmosfære. Det er uden tvivl et sted, der er sjovere at besøge i godt selskab end alene, tænker jeg – for mig selv. På hotellets hjemmeside spilles der da også med helt åbne kort. Her skal man få lyst til *ikke* at forlade sengen eller sin elsker, læser jeg mig frem til.

Inspirationen er hentet fra 1920'erne. Det forklarer hotellets general manager, Julia Himburg, mig, da jeg lidt senere møder hende i lobbyen. »Fra 20'ernes *Paris*,« skynder hun sig at tilføje.

Egentlig kunne inspirationen lige så godt være hentet i Berlin i slutningen af 1920'erne eller begyndelsen af 1930'erne, sådan som byen blev portrætteret af den amerikanske forfatter Christopher Isherwood i *The Berlin Stories*. Herfra stammer bl.a. historien *Goodbye to Berlin*, der dannede forlæg for filmen *Cabaret* med Liza Minelli i hovedrollen. Hotel Provocateur er da også ramme om lejlighedsvis burlesque-shows og andre teateragtige indslag, der skal være med til at pifte opholdet lidt op, som Julia Himburg formulerer det.

»Vi vil først og fremmest gerne have, at grundtonen på hotellet er *sensuel*. Vi vil gerne tirre og pirre, men vi ønsker ikke, at det skal gå for vidt. Det må ikke blive for fetish-agtigt, hvis du forstår, hvad jeg mener. Selvom vi gerne vil tilbyde folk et sted, hvor de kan give slip, henvender vi os trods alt stadig til en ret bred målgruppe. De fleste kan godt finde den balance, men et par gange har vi da oplevet, at nogle gæster har misforstået konceptet og er gået en lille smule over strengen,« forklarer Julia Himburg uden at gå i detaljer med hvordan.

Hotel Provocateur repræsenterer under alle omstændigheder meget fint en grundholdning, som alle dage har været et af Berlins fornemste kendetegn: *Leben und Leben Lassen*, et udtryk, der dækker over *højt til loftet* og en udtalt grad af tolerance.

På Hotel Provocateur skal man få lyst til at blive i sengen. Foto: Hotel Provocateur

Vi vil først og fremmest gerne have, at grundtonen på hotellet er *sensuel*.

Hotellets koncept er næret af samme liberale grundholdning, som man ligeledes finder på de mange offentlige badeanstalter, saunaklubber samt spa- og wellnesscentre, der holder liv i traditionen for *freie Körperkultur*. Kommer man fra det langt mere bornerte Skandinavien, kan det måske være en overvældende oplevelse at sidde nøgen sammen med mennesker af begge køn; i Berlin er det derimod de færreste, der tager anstød af andre folks krummerikker, hængebryster og slappe maveskind. Her hersker ingen kropsforskrækkelse.

Et godt og populært sted er det trendy Liquidrome i Kreuzberg, hvor man ud over at svede med sine nøgne medkumpaner også kan få skrubbet og æltet kroppen, alt det man orker – eller deltage i en kollektiv saunagus. En anden berlinerinstitution er det smukke, neoklassicisme badehus Stadtbad Neukölln, hvor man i weekenden også har mulighed for at bade uden tøj på. Jeg vælger at lægge vejen forbi den 20.000 m² store sauna- og wellnesslandsby Vabali Spa, der

henter sin inspiration i Balis og andre af Sydøst-asiens massagetempler. Alt er elegant og nydeligt og alligevel til at betale for de fleste. For 35-40 euro (alt efter om det er hverdag eller weekend) får man adgang til det tekstilfri saunaområde en hel dag, men man kan også betale mindre, hvis man kun vil være her i nogle timer.

Det kan være overraskende vanskeligt at udskille socialklasserne fra hinanden, når folk smider tøjet, men her sidst på ugen og efter fyraften er de fleste besøgende i hvert fald midaldrende, singler m/k såvel som par. Senere kommer der også yngre mennesker. På vej ud af Laco-nium, det tyrkiske dampbad, får jeg efter en kort introduktion (der skal rydde enhver tvivl om mine hensigter af vejen), spurgt Jens på 30 år, om den tyske nøgenkultur fortsat har gode kår blandt de yngre generationer af berlinere.

»Det har jeg ikke rigtig tænkt over,« siger han og trækker på skuldrene. »I øvrigt er jeg fra Stuttgart. Det kan godt være, at FKK taler mere til mine forældres og mine bedsteforældres gene-

ration, men der er heller ikke noget unormalt for mig eller de fleste af mine venner i at bade eller gå nøgen sammen i sauna. Jeg kommer her med min kæreste,« siger han og kaster et blik i retning af hende.

»Og det har vi det begge to helt fint og afslappet med.«

Vildt og respektløst

Hvor saunakulturen i Berlin og Tyskland i det hele taget har ry for at være afslappet og ublu-færdig, har Berlins natteliv, med legendariske natklubber som Berghain og KitKatClub, ry for at være et af de mest hedonistiske i verden.

Det vilde og respektløse antager mange former. Selvom byen det seneste tiår er blevet langt mere poleret end førhen, er der stadig en lang række steder, hvor man skal være forberedt på at se lidt af hvert. Eller som amerikaneren Mark, der lejlighedsvis har jobs som DJ på Berghain – et særdeles livligt natetablisement i et tidligere elkraftværk – siger: »Her oplever nogle af mine

landsmænd i hvert fald ting, de aldrig nogen-sinde har drømt om, de ville opleve.«

Jeg møder Mark på cocktailbaren Redwood i Mitte, hvor han udfører sit andet arbejde som bartender.

»Jeg tror, det er det, jeg elsker ved Berlin. Jeg har for mit eget vedkommende ikke noget særligt behov for at deltage i vilde udskjelser, men det er befriende, at der er mulighed for at gøre det, og at folk ikke nødvendigvis er begrænsede til kun at skeje ud derhjemme. Næsten alle samfund er gennemregulerede, men jeg føler, at der i denne by fortsat er små lommer af ægte frihed til at gøre næsten, som man har lyst til.«

Tyskland er også kendt for at have en af Europas mest liberale prostitutionslovgivninger. Og selvom der er meget langt fra den uskyldige nøgenhed i de talrige spa- og svømmebade til den omfattende og visse steder meget synlige sexhandel på gaden i Berlin, så er det i hvert fald tankevækkende, at man fra politisk hold går meget langt for at værne om det seksuelle fri-

”

For mit eget vedkommende var det Murens fald og den spirende kultur omkring technomusikken, der for alvor satte skub i sagerne.

Julia Himburg er general manager på Hotel Provocateur. Her ønsker man at give gæsterne en sanselig oplevelse ud over det sædvanlige. Foto: Hotel Provocateur

► sind. På busser rundt om i byen har man således kunnet se reklamer for det kæmpemæssige bordel Artemis, der ellers har været i søgelyset for deres brug af handlede piger og kvinder fra bl.a. Østeuropa.

Anderledes form for frigørelse

Et sted, hvor mænd og kvinder mødes af egen fri vilje – og uden økonomiske mellemværender – er natklubben Insomnia, et af flere etablissementer i Berlin, der åbenlyst hylder hedonismen. Via en kontakt hos Berlins turistorganisation, VisitBerlin, får jeg et møde i stand med klubbens indehaver, Dominique van Hyt. En overskyet fredag eftermiddag på Alt Tempelhof, omgivet af *döner*-spisesteder, lavprisenkræmmere og butikker, hvor alting koster en euro, peger intet i retning af sex, og indenfor sørger kun et par håndværkere for menneskelig aktivitet.

»Men så skal du bare se om en fire-fem timer,« forsikrer Dominique mig og bryder ud i en for hende, viser det sig, karakteristisk latter. »Vi har gerne flere hundrede mennesker til vores arrangementer, yngre og ældre, fastboende og turister, debutanter og folk, der er kommet her i årevis,« siger hun og peger ud i det store, højloftede rum.

Væggene er malet røde og baren prydet med gyldne skulpturer, der ligner en mellemting mellem klassiske græske statuer og værker af Jeff Koons. Dominique foreslår, at vi går en tur rundt på matriklen, og jeg følger efter hende.

»Sexgyng,« siger hun og peger på et møbel i et af rummene. »Gynækologstol, « siger hun og peget på et andet møbel i et andet rum.

Dominique van Hyt har beskæftiget sig med sex og erotik siden 1987. Hendes mor arbejdede som dominatrix, og Dominique fulgte i hendes fodspor, forklarer hun. Siden bevægede hun sig ind på scenekunstens gebet, hvor hun har instrueret shows af erotisk og burlesque karakter. *Porn art theater* kalder hun det selv.

»Jeg har altid, siden jeg var ganske ung, været utroligt interesseret i seksualitet. Fra et uddannelsesmæssigt perspektiv, som performance-kunstner og som entreprenør i forbindelse med afholdelse af fester og events. Alting har imidlertid en udløbsdato, også jeg, og når jeg er færdig med at lave det, jeg gør nu, formentlig om en fem-seks års tid, har jeg tænkt mig at arbejde som sexterapeut,« fortæller hun og fortsætter:

»For mit eget vedkommende var det Murens fald og den spirende kultur omkring technomusikken, der for alvor satte skub i sagerne. Der skulle ikke andet til end et PA-anlæg, en person, der påtog sig rollen som DJ, og måske en aflagt sofa fra en skrammelplads, så havde man en techno-fest i Berlin. Man mærkede virkelig en helt særlig energi i byen dengang. Efterhånden kom jeg i forbindelse med folkene bag fetishklubben KitKatClub, der åbnede i 1994. Jeg tog alt mit udstyr og min erfaring som dominatrix med mig og begyndte at lære fra mig. Ingen kendte

særlig meget til seksuelle subkulturer på det tidspunkt. Det var meget belejligt. På et tidspunkt begyndte jeg selv at arrangere fester for en lille kreds af mennesker, og så en dag tænkte jeg: Hvorfor lade 10 mennesker betale 150 D-Mark, når jeg kan få 200 mennesker til hver især at betale 10. Med tiden er det hele vokset, og i dag har vi arrangementer de fleste aftener med forskellige musikalske temaer og andet.«

I dag har Dominique en velfungerende forretning, og selvom hun med sine teaterforestillinger kommer vidt omkring, fra Amsterdam til Riga, så er hun godt tilfreds med at have Berlin som base.

»Berlin har altid været en meget seksuelt frigjort by. Tænk bare på (fysikeren og sexologen, red.) Magnus Hirschfeld, der i begyndelsen af det 20. århundrede talte for homoseksuelles rettigheder, og før nazisterne kom til magten, var der et ekstraordinært løssluppet miljø i byen. Det har min bedstemor selv fortalt mig,« siger hun og ler.

»Det har også været interessant at se, hvordan kønsrollemønstret har ændret sig meget de seneste 20 år. Kvinderne er blevet mere og mere selvbevidste, og i dag kommer mange kvinder også på egen hånd. Vores ældste stamgæst er tæt på 80 og har ikke tænkt sig at lade alderen være en forhindring. Kom selv forbi og se, næste gang du er i byen,« siger hun og griner højt.

På vej hjem tænker jeg: »Det er ikke Berlin, som er blevet kedelig.« ■

”

Jeg tog alt mit udstyr og min erfaring som dominatrix med mig og begyndte at lære fra mig. Ingen kendte særlig meget til seksuelle subkulturer på det tidspunkt.